

Tine-Halkes-een-sigaartjes-rokende-kerkmoeder (1986)

Sieth Delhaas

OPZIJ, december 1986

Inleiding

De eerste – en tot nu toe – enige hoogleraar Christendom en Feminisme ter wereld. Prof. dr. Tine Halkes uit Nijmegen, neemt afscheid van haar werk. Ter gelegenheid van dit vertrek is door vriendinnen en studenten van haar een tentoonstelling ingericht van allerlei kunstuitingen die geïnspireerd zijn door het werk en de persoon van Tine Halkes. (Deze expositie duurt van 21 tot en met 23 november in de Nijmeegse studentenkerk aan de Prof. van Welielaan). Twee vrouwen vertellen in het volgende verhaal welke betekenis Tine Halkes voor hun persoonlijke leven heeft gehad.

‘Ik kom al jaren niet meer in de kerk’

Ze is één van de ‘tweehonderd vrouwen van Tine’, zoals ze op de faculteit genoemd worden. Vrouwen, die vier jaar lang elke dinsdagavond van heinde en ver komen om ingeleid te worden in de theologische vakken met als invalshoek: feministische theologie.

Rie Maarssen (62) uit Lent ging in 1982 voor het eerst naar een bewustwordingsgroep in Nijmegen: ‘Ik stond in de hal, toen had ik het al bekeken... Daar hoorde ik direct al dat die cursus Feminisme en Christendom zou starten. Ze zeiden namelijk tegen me: ‘Dat zal wel te moeilijk voor je zijn’. Ik heb namelijk alleen lagere school. Ik dacht: dat bekijk ik zelf wel. Oh, ik ben zo vreselijk enthousiast geweest. Er was geen houden meer aan. Thuis werden ze er gek van. Er ging een wereld voor me open. En mijn man heb ik er steeds bijgehaald. Ik zei: Blijf bij me; je moet naar me luisteren, want ik weet niet waar ik terechtkom. Ik kom al jaren niet meer in de kerk.

Tine kende ik helemaal niet; feminisme was ook heel vreemd voor me. In de cursus van Tine heb ik daar geleidelijk veel over geleerd. Ik voel heel gauw aan hoe iemand is. De inspiratie die van Tine uitgaat is heel groot. Ik heb me later ook in haar levensweg verdiept. Niet alleen wat ze brengt; die warmte en die inzet hebben mij heel erg geïnspireerd, maar ook wat ze heeft opgebouwd vanaf haar jonge jaren, dat ze zoveel voor mensen, vooral voor vrouwen over heeft; dat ze zoveel inzicht heeft en daarmee werkt.

Mijn ontwikkeling heeft ook pijn meegebracht. Toen ik ging voelen, dat ik heel veel gemist had, dat ik nooit heb kunnen studeren. Ik heb daar toen heel wat tranen over gelaten. Mijn kennis probeer ik nu uit te dragen in andere groepen. Op een Vrouw en Geloof-groep in

Nijmegen probeer ik me wat vaardigheden eigen te maken. Voor sommigen van mijn vroegere vrienden en bekenden is het bedreigend wat ik doe en zeg. Anderen worden er zelfs agressief van. Wat ik ermee doe? Ik trok altijd al naar jonge mensen, die bijvoorbeeld door toedoen van ouderen aan het zwerven zijn geraakt. Daarom hebben we nu sinds januari vier jonge mensen in huis. Ze leven aan de rand van de maatschappij. Ze kunnen niet veel, doen niet veel, ze zijn eigenlijk nergens toe in staat, alleen uitgaan en uitdollen. Zestien tot achttien jaar zijn ze. Soms worden ze gepakt omdat ze winkeldiefstallen plegen. Ik probeer ze weer uit de cel te praten. Wie heeft er baat bij dat ze daar zitten? Na zo'n gesprek reageert de chef recherche van Nijmegen: "Ik kom eens met u praten, want ... ik vind u een boeiende vrouw!" Ze schaterlacht. 'Hoe vind je dat?'

Haar eigen zeven kinderen zijn de deur al uit. Haar man is 72.

'Die laat me vrij, als ze maar niet aan mij komen. Ik wilde iets doen in de maatschappij met het inzicht dat ik door Tine heb gekregen. Ik heb niet veel andere capaciteiten dan mijn inspiratie en mijn aandacht voor jongeren. Ik zie dankzij Tine, dat een mens naar Gods beeld en gelijkenis is geschapen en daardoor veel kracht in zich heeft. Dus ook ik heb die kracht. Maar ook deze kinderen hebben hun kracht. Ik zie hoe ze zich staande proberen te houden in deze vijandige maatschappij, dat is een heel pijnlijk maar boeiend proces om mee te maken. Mijn verdriet over het niet gestudeerd hebben, is door alles nu een stuk minder geworden.'

Zou Tine, als ze op dinsdagavonden peinzend door de rook van haar sigaartje heen naar haar 'tweehonderd vrouwen' keek, hebben bevroed wat haar persoon en werk allemaal losmaakten bij haar toehoorders?

Liefdesbrief aan een geestelijke moeder

Ursa Krattiger

Als ik weleens tegen jou zei dat ik je als mijn geestelijke moeder beschouwde, was jij daar duidelijk nooit zo blij mee. Jij stelde daar dan altijd snel tegenover dat wij elkaar toch eigenlijk als zusters zouden moeten zien. Ja, maar toch bestaat er zoiets als geestelijk moederschap. Dat is niet alleen leuk en prettig, het roept ook vervelende gevoelens op, niet alleen vreugde, maar ook weerstand, verering en autoriteit, inwijding, maar ook afscheid. Onze eerste ontmoeting begin april 1977 was voor mij een openbaring. Tijdens een UNO-seminar in Groningen over de rollen van man en vrouw sprak jij over het mensbeeld vanuit de visie van de feministische theologie. Jij hebt in mij toen een geestelijke explosie teweeg gebracht, een samenvloeien van twee kanten: mijn religieuze kracht die toen een uitgedroogd riviertje was, een dor systeem van sociaal-ethische ideeën, maar toch nog aanwezig, en mijn interesse en inzet voor de rechten van de vrouw (Wij hadden in Zwitserland toen pas zes jaar het vrouwenkiesrecht). Toen ben ik een religieuze feministe of een feministische religieuze geworden.

Na onze ontmoeting in 1977 heb ik in Bazel met andere vrouwen een ‘Lesezirkel feministische Theologie’ opgericht. Het eerste dat wij samen gingen doen was jouw Groningse lezing bestuderen. Ik kreeg van jou nog meer teksten, allemaal in het Nederlands. Omdat ik jouw gedachten wilde kunnen begrijpen en doorgeven aan mensen in mijn eigen land, ging ik terug naar de universiteit om Nederlands te studeren. Toen jij me daarna vroeg om jouw boek ‘Met Mirjam is het begonnen’ te vertalen, zei ik van harte ja. Jij had vertrouwen in mij en ik had heel veel zin om dit werk te doen. Ik wil je nu graag vertellen dat deze ‘klus een van de mooiste werkervaringen uit mijn leven is. Nooit zal ik de sfeer waarin ik dit werk deed vergeten, maar nog minder de inhoud van ‘ons boekje’, dat trouwens een groot succes werd in mijn land. In die teksten van ‘ons boekje’ en in andere geschriften van jou, herkende en vereerde ik – en vereer ik nog – de autoriteit van een intelligente, gevoelige, eerlijke, moedige, scheppende vrouw. Je straalde overwicht uit, toen je in april 1984 in de Stevenskerk in Nijmegen feestelijk ingewijd werd in je academisch ambt. Je stond op en nam het woord.. Trillend zat ik daar onder de flakkerende kaarsen en ik deelde de vreugde met duizend mensen, toen de ovatie na je rede niet meer ophield. Toen was jij voor veel meer mensen dan voor mij alleen een geestelijke moeder.

Door jou heb ik het vrouwelijke, mijn eigen vrouw-zijn, veel meer leren waarderen en leren zien. De eerste fase in mijn eigen emancipatieproces was er een van diepe minachting voor het vrouwelijke en een absoluut overdreven waardering van het mannelijke, de geest, het intellect, werk, politiek en succes in de maatschappij. Ik wilde deelnemen aan de mannenwereld, terwijl ik in het diepst van mijn hart natuurlijk heel goed wist dat ik een vrouw was en zou blijven. Maar ik wilde geen vrouw zijn onderworpen aan vernedering, afhankelijkheid en discriminatie; een wezen dat altijd op de tweede plaats staat, zoals ik dat gezien heb bij mijn moeder. Dat niet, dat nooit. Door jou ben ik naar een andere houding gegroeid: feminisme voorbij de man als maat en norm van alle dingen.

En zo ging langzaam de poort open voor de ervaring van wat ik de meest elementaire kracht in een vrouwenleven vind: moeder worden, nieuw leven in mij voelen groeien en laten ontstaan. Deze ervaring had ik nooit kunnen en willen doormaken als ik niet naar een positieve vrouwelijke identiteit was toegegroeid. Jij hielp me daarbij. Toen jij dit jaar met Pasen bij mij was en ik je mijn dochter kon laten zien, voelde ik hoe ik nu een schakel in een lange ketting had aangebracht. Maar moeder en dochter zijn, houdt in dat er een proces van volwassen worden tussen beiden ontstaat, waarbij de dochter uiteindelijk het huis verlaat en op eigen benen gaat staan.

Als het goed is worden moeder en dochter daarna zusters, vrij en gelijk. Wij ontmoeten elkaar nu niet meer op bijeenkomsten van feministisch-theologische netwerken. Ik ga mijn eigen, soms eenzame weg, omdat ik niet meer verbonden ben met een bepaalde kerk of een bestaande theologie. Dat betekent afstand, verlies, afscheid, maar ook het gevoel dat mijn moeder mij, nadat ze me op eigen benen gezet heeft, nu laat gaan en mij vanuit de verte met sympathie volgt.

Door jou, Tine, kreeg ik de ruimte voor eigenheid en onderscheiding, en door jouw moeder-zijn: de zusterlijke verbondenheid tussen ons die blijft en blijft ...

Ursa Kräftiger (40) is journaliste bij de Zwitserse radio. Zij studeerde geschiedenis, sociologie, en politieke wetenschappen. Zij schreef een boek over vrouwelijke spiritualiteit